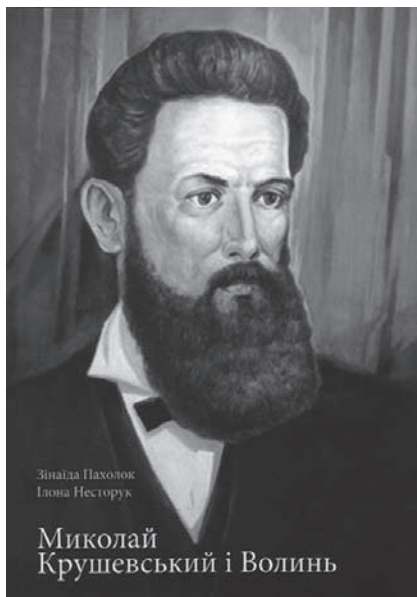

Г. Б. Бондаренко

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ ВОЛИНИ

Рецензія на книгу: Пахолок З. О., Несторук І. М. Миколай Крушевський і Волинь : каталог-довідник. – Луцьк : Волинянин, 2012. – 156 с. : іл.

Видатною постаттю у лінгвістиці ХІХ ст. був Миколай Крушевський (1851–1887). Його феномен науковця продовжує перебувати в центрі уваги багатьох філологів різних країн у Європі і на Американському континенті.

Життя родини Крушевських зв'язує окремі події та постаті в історії України, Польщі, Росії.

Каталог-довідник, підготовлений кандидатом філологічних наук, доцентом Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ки Зінаїдою Пахолок та старшим науковим співробітником Волинського краєзнавчого музею Ілоною Несторук, складається з текстової та ілюстрованої частин. У ньому подано повний список наукових праць видатного лінгвіста. Окремо розміщено прижиттєві видання 1876–1887 років, рукописні матеріали та посмертні видання 1890–1894 років і перевидані праці 1956–2004 років. Внесок М. Крушевського у мовознав-

ство посів чільне місце у словотворі, морфології, семантиці та психолінгвістиці.

Книга створена на нових матеріалах, архівних і музейних. У ній знаходимо цікаві біографічні відомості про М. Крушевського, куди входить літопис його життя, низка ілюстрацій і епістолярна спадщина, документи з Волинського краєзнавчого музею.

У виданні вміщено історико-краєзнавчі біографічні відомості батька і матері М. Крушевського, їхніх чотирьох синів і доньки. Подано родовід – чотири коліна гілки Крушевських. Батько – Вацлав Крушевський – поляк, а мати, Розалія Ноткен – німкеня. Отже, з дитинства діти, у тому числі Миколай, знали три мови – польську, німецьку та російську. Об'єктом уваги майбутнього вченого була традиційно-побутова культура. Особливий інтерес викликали традиції обрядовості, серед яких були замовляння, що стали об'єктом дослідження його дипломної роботи. Важливо, що три з них були зафіксовані на Волині.

Земний шлях і наукова діяльність М. Крушевського вказують на нього як на людину, що провела своє життя серед поляків, українців, росіян і вивчала та розвивала проблеми загального й порівняльного мовознавства. Інтерес до народної мови проявився у збиранні замовлянь, вивченні та перекладі із санскриту восьми гімнів Ригведи, що робить його Людиною Світу.

Відкривається книга вступною статтею директора Волинського краєзнавчого музею Анатолія Силюка, у якій вказано на тісний зв'язок М. Крушевського з Волинню. Волинська земля як порубіжна територія, на яку зазіхали різні держави, була віддавна такою, де перепліталися долі та культури багатьох народів, а це накладало відбиток на нащадків, поза їхньою етнічною належністю. Про це свідчить доля Олександра Цинкаловського, відомого археолога, етнографа та історика Волині, батько якого був поляком, а мати – росіянку.

Життя родини Крушевських пов'язане з багатьма населеними пунктами Великої Волині. В Ізяславі народився батько, а пізніше в його біографії згадуються Любар, Острог, Житомир, Овруч, Луцьк, Солотвин, Ковель як місця роботи і навчання дітей. Родина була знайома й спілкувалася з відомими польськими письменниками Юзефом Крашевським та Елізою Ожешко. Можливо, глибше вивчення зв'язків родини Крушевських розкриє нові сторінки спілкування з відомими історичними постатями, адже доньки мовознавця Станіслава і Юстина викладали в Житомирській гімназії.

Тогочасна епоха вимагала певного ставлення до процесів, що відбувалися навколо родини, яка належала до шляхетського роду герба Абданк. Особливо це стосується антипольських і антикатолицьких тенденцій у політиці царату після повстання декабристів і польського повстання 1830 року. Влада намагалася відокремити польську інтелігенцію від наукових центрів, тому М. Крушевському доводилося працювати у провінційних містах, віддалених від батьківщини.

У довіднику вперше представлена епістолярна спадщина вченого, листування з діячем російської культури Іваном Цветаєвим і польським етнографом, мовознавцем і музикантом Яном Карловичем. Також уперше публікуються окремі документи та ілюстрації з фондів Волинського краєзнавчого музею. З епістолярної спадщини відомо, що М. Крушевський мріяв з Казані повернутися в Україну, оскільки тамтешні кліматичні умови негативно впливали на його здоров'я.

Цікавою є інформація про казанський період життя та про домашні семінари Я. Бодуена де Куртене, які стали основою для нового напрямку в науці – казанської лінгвістичної школи.

Відомо, що на шляху вченого серед труднощів життя, пов'язаних з хворобою, було обмеження його пересування, вибору місця проживання і роботи як поляку і католику. Незважаючи на ці обставини, М. Крушевський зали-

шив потужну наукову спадщину, хоча пішов із життя у віці 36 років.

Важливою частиною книги є хронологія життя і діяльності вченого, укладена З. Пахолок, що дає можливість представити окремі періоди його життя не тільки часові, а й просторові, – оренбурзький і казанський.

Слід підкреслити, що книга укладена авторами з використанням великої кількості інформації, яка дасть можливість по-новому осмислити творчу спадщину М. Крушевського. Літератури про нього небагато, і тому кожна нова публікація поповнює відомості про життя й діяльність вченого та про його родину, а також збільшує кількість прихильників його таланту. Рецензоване видання добре структуроване, містить цікавий фактичний матеріал для філологів, істориків і краєзнавців. Звичайно, повне зібрання його праць складно видати, бо вони розкидані по світу й виконані різними мовами, але таке видання могло б побачити світ будь-якою мовою – польською, російською або українською. Це вимагає потужної організаційної і перекладацької роботи, а також значного фінансування.

Добре, що друк каталогу-довідника «Миколай Крушевський і Волинь» здійснено за фінансової підтримки ради з питань видавничої справи Волинської обласної державної адміністрації. Він надійшов не тільки у провідні книгозбірні України, але й районні бібліотеки Волині.